

שיעור כללי – נדרים ג: חיישינן למיתה בנזירות ובכל התורה

היום נעסוק בעז"ה בסוגיית חיישינן למיתה המופיעה בסוגייתנו ועיון בהשלכות העולות ממנה בכמה וכמה סוגיות בש"ס וכן בענייני הלכה הקשורים בה.

סוגייתנו

- ראה דברי הגמ' אצלנו ג: 'בל תאחר דנזירות היכי משכחת לה' עד סוף העמוד 'דילמא השתא מיית'.
- וראה פירושי הר"ן והרא"ש והרשב"א על הסוגיה. ופסק הרמב"ם

סוגיות נוספות

- נדרים י. למטה ר"ש בן לקיש אמר לשון שבדו' עד 'וקמפיק שם שמים לבטלה' וראה רא"ש ד"ה לשון שבדו וראה חידושי חתם סופר שם. וראה משנה יומא לט. ותוס' ישנים שם.
- וראה גמרא גיטין כח. במשנה וראה גמ' שם 'ורמי תרומה אתרומה' עד כח: למעלה בנקודותיים.
- וראה גמרא יבמות כו. במשנה 'ארבעה אחין' ובגמ' שם עד כו' למיתה דתרי לא חיישינן.
- וראה גמרא יומא ב. במשנה ובגמ' בדף יג: 'שפיר קאמרי ליה לרבי יהודה' עד 'כל שכן דמזדרז טפי' ובתוספות ישנים שם.
- וגמרא בבא מציעא לט. 'ההיא סבתא דבוה לה תלת בנתא' עד 'לסוף שמעו דשכיבא סבתא' וריטב"א בשם הרמב"ן שם.

דברי הפוסקים בכמה סוגיות

- ראה דברי הט"ז סי' תקנא על השו"ע שם.
- וראה תשובת הריב"ש סי' שדמ.
- וראה שו"ע סי' תקסח סעיף ג' ומגן אברהם שם.
- וראה חוות יאיר סי' ט'
- וראה רמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה"ב ומדרש על קהלת.

חידושי הרשב"א מסכת נדרים דף ג עמוד ב

אלא דקשי' לי למה לי דאמר טעמא משום דכל שעתא ושעתא אמרינן דלמא מיית דאטו בל תאחר דאמר רחמנא משום דלמא מיית הוא הא אינו אלא מצות מלך, ותדע לך שאינו עובר אלא אחר שלשה רגלים וכסדרן ופעמים שהם ג' פעמים ד' פעמים ה',.... ומשום כך הי' נ"ל דהא דאמרי' הכא דעובר מיד היינו מדרבנן שחשו למיתה כמו שחשו מדבריהם לאומר לאשה הרי זה גיטך שעה אחת קודם מיתתי אבל מדאורייתא עד שיעבור עליו שלשה רגלים אינו עובר

חתם סופר מסכת נדרים דף י עמוד ב

מנין שלא יאמר אדם כו' ת"ל קרבן לה'. פי' שהיה מהראוי להקדים ה' לקרבן ולמיכתב לה' קרבן ועיין תוס' מגלה ט' ע"א ד"ה אלהים ברא בראשית וכו' ע"ש וה"נ הו"ל להזכיר לה' קרבן אע"כ להורות נתן שיקדים אדם קרבן לה' משום שמא לא יספיק לומר קרבן והזכיר ש"ש לבטלה, והנה בבוועז כתיב ה' עמכם ויאמרו לו הקוצרים יברכך ה' והקוצרים עשו כהלכה והקדימו לה' אבל הוא עשה שלא כהלכה לכאורה שאמר ה' עמכם. וי"ל לפי המבואר במדרשים ידע בוועז ברוה"ק שעתיד להוליד הבן הלז מרות עובד אבי ישי וכשבא עליה מת והניחה מעוברת כמבואר כל זה במדרשים א"כ ידע שלא ימות והיה יכול להקדים לה'

תלמוד בבלי מסכת יומא דף לט עמוד א

משנה. טרף בקלפי והעלה שני גורלות, אחד כתוב עליו לשם ואחד כתוב עליו לעזאזל. הסגן בימינו וראש בית אב משמאלו. אם של שם עלה בימינו – הסגן אומר לו: אישי כהן גדול הגבה ימינד. ואם של שם עלה בשמאלו ראש בית אב אומר לו אישי כהן גדול הגבה שמאלך. נתנן על שני השעירים, ואומר לה' חטאת – רבי ישמעאל אומר: לא היה צריך לומר חטאת, אלא לה'. והן עונין אחריו: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

תוספות ישנים מסכת יומא דף לט עמוד א

ואומר לה' חטאת. הקסה ה"ר אלחנן אמאי לא קאמר חטאת לה' שזכיר השם מאומר כדלמרינן צפ"ק דנלכים (דף י א) לא לימא איניש לה' קרבן אלא קרבן לה' דילמא פשע ומלכך שם שמים לבטלה ואומר רבי דשאני הכא דכתיב אשר עלה עליו הגורל לה' [והלך] ועשהו חטאת:

תלמוד בבלי מסכת יומא ב. וגמ' דף יג עמוד א

משנה: שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פרהרדיו, ומתקינין לו כהן אחר תחתיו, שמא יארע בו פסול. רבי יהודה אומר: אף אשה אחרת מתקינין לו, שמא תמות אשתו. שנאמר וכפר בעדו ובעד ביתו, ביתו זו אשתו. אמרו לו: אם כן אין לדבר סוף.

גמרא: רבי יהודה אומר אף אשה אחרת מתקינין לו. ורבנן נמי, הא חיישי לשמא! – אמרי לך רבנן: מומאה – שכיחא, מיתה – לא שכיחא. אמרו לו אם כן אין לדבר סוף. שפיר קא אמרי ליה לרבי יהודה! – ורבי יהודה אמר לך: למיתה דחדא – חיישינן, למיתה דתרתי – לא חיישינן. ורבנן: אי איכא למיחש – אפילו למיתה דתרין חיישינן. – ורבנן, נימרו אינהו לנפשייהו! – אמרי לך רבנן: כהן גדול זריז הוא. – אי זריז הוא למה מתקינין כהן אחר? – כיון דעבדינן ליה צרה – כל שכן דמזדרז טפי.

ואי"ת והא קיי"ל במסכת גיטין (כ"ח א') דלמיתה לא חיישינן ... והרמב"ן תירץ דשאני הכא דנכסי דיתמי כדשבוין נינהו שהם ביד ב"ד וחיישינן כל מאי דאפשר למיחש ומתקנינן כל מאי דאפשר לתקוני טפי.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקנא סעיף יז

(צח יז') טוב לזוהר מב מלומר [לח] שהחיינו בין המצרים (צט) על פרי או על מלבוש, אבל על פדיון הבן אומר, (ק) מג ולא יחמיץ המצוה (>ל') וכן צפרי (קא) מד קלא ימלא אחר ט' זאב, מותר לזכך וללכלכו בין המצרים (זנימין זאב ט' קס"ג ותקובת מהרי"ל).

ט"ז אורח חיים סימן תקנא

וכן בפרי שלא ימצא כו'. ונראה דמטעם זה יש להחזיר בכל יום שבין המצרים דשמא ימות האדם קודם שקיים מצוה זו ושמעתי סברא זו בשם הרב מהר"י יוסף כ"ץ מקראקא ויש ראי' לזה ממ"ש התוספות פרק אלו מגלחין (מועד קטן יח: ד"ה ואלו כותבין) הביאה ב"י בס"י תקמ"ט דשרי לכתו' כל דבר השייך לב"ד בח"ה דהוי דבר האבוד פן ימות הנותן או העדים או ב"ד כו' ואם בצרכי הגוף הקילו בסברא זו בצרכי גבוה לעשות ברכה במכ"ש שמחשש זה ימהר לקיים כ"ז שיוכל לקיים ובס"ח סימן תתמ"ג התיר לברך שהחיינו בשבת:

שו"ת הריב"ש סימן שמד

יש לו זמן כל ימיו לקיים שבועות, שהרי אין זה זמן קבוע מעתה אלא שהוא חייב להשלים מיד שמא ימות ולא יוכל לקיים. וכמ"ש הרא"ש ז"ל בריש נדרים דמי שאמר הריני נזיר שלשים יום לפני מיתתי אסור לשתות יין מיד לפי שעומד בספק נזירות, כהיא דהאומר לאשתו הרי זה גיטיך ענה אחת קודם מיתתי דאסורה לאכול בתרומה מיד אבל לא לקי.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תענית סימן תקסח

(כו) מי שנדר להתענות סך תעניות, (כז) יג יכול לדחותם (כח) עד ימי החורף

מגן אברהם סימן תקסח ס"ק יג

יכול לדחותם. וכי בפסקי מהרא"י דה"ה מי שחייב תענית מכח תשוב' יכול לדחותו עכ"ל וצ"ע דיתחייב להתענות מיד דשמא ימות קודם לכן וכ"מ ב"י דסי' ר"י"ט שכת' מי שנדר לקנו' בית חייב לקנות בית ראשון ההגון לו וכ"כ ב"י בח"מ ססי' ע"ה בשם הריב"ש סי' של"ה ושד"מ דצריך לפרוע הנדר מיד שמא ימות והא דאמר"י בריש נדרים דוקא כשאמר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר אז צריך להיות נזיר ע"ש דף ג' היינו משום דלא משכחת בע"א דאם אמר דתם הרי עלי להי' נזיר הרי הוא נזיר מיד ואם אמר הריני נזיר לכשארצ' הא קאמר לכשארצה ע"ש בר"ן אבל כשאמר הריני נזיר להתענו' יום א' צריך להתענו' יום הראשון שיכול להתענו' וכ"ש כשחייב תענית מכח תשובה דשמא ימות בלא תשובה וז"ל הג"מ השניות דב"מ מי שנדר להתענו' ונאנס יכול לפרוע ביום קצר אף על פי שהנדר היה בימים ארוכים עכ"ל משמע דלכתחלי אסור ללות ומיהו לזמן מועט לא חיישי' שמא ימות כמ"ש הרא"ש בנדרים:

שו"ת חוות יאיר סימן ט

ע"י תשובת רדב"ז י"ג שר שהרשה לתפוס שיתפלל פ"א בשנה בעשרה ופסק שיבחר יום ראשון דזריזין מקדימים ולעד"ן דטעם פן ימות עדיף ואפשר שזהו טעם דזריזין מקדימין

רמב"ם הלכות תשובה פרק ז הלכה ב

לעולם יראה אדם עצמו כאילו הוא נוטה למות ושמא ימות בשעתו ונמצא עומד בחטאו לפיכך ישוב מחטאיו מיד, ולא יאמר כשאזקין אשוב שמא ימות טרם שזיקין, הוא ששלמה אמר בחכמתו בכל עת יהיו בגדיך לבנים.

מדרש זוטא - קהלת (בובר) פרשה ט סימן ח

ככל עת יהיו בגדיך לבנים (ושמן על ראשך אל יחסר). אמר ר' יוחנן בן זכאי אם כבגדים לבנים הכתוב מדבר, כמה כבגדים לבנים לאומות העולם. וואם בשמנים טובים הכתוב מדבר] כמה שמנים טובים יש להם לעשירים, הא אין הכתוב מדבר אלא בתורה ובמצות ובמעשים טובים, ור' יהודה הנשיא (בשם רבן יוחנן) אומר, משל למלך שעשה סעודה, וזימן לו אורחים, ולא קבע להם זמן סעודה. אותם שהיו מקפידין לדבר הלכו ורחצו והתקינו עצמם לסעודה, השומים שבהם הלכו להם. סיד לסירו יוצר לטיטו, נפה לניפוחו, כנסם לבית המשתה שלו, פתאום שלח המלך ואמר יבואו לסעודה, אלו נכנסים בכבודם ואלו נכנסים בניוולם, אמר להם חזרו לאהורכם שלא יטנפו פלטיין של מלך. הלכו לרחוץ ולסוך ננעלו פלטיין של מלך, רבי יוחנן בנו של רבי אלעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר כולם נכנסים לבית המלך, אלו שכיבדו פלטיין שלי יאכלו וישבעו ויתעדנו מסעודה שלי, ואלו שנוולו פלטיין שלי היו מנוולין אותם ומלקין אותם. ולא דמי ההוא דיתוב בניוול לההוא דיתוב ביקר. כך לעתיד לבא הצדיקים אוכלים והרשעים רעבים, הדא הוא דכתיב הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו (ישעיה ס"ה י"ג). וזויתאי אמר משום ר' מאיר אלו מסובין ואוכלים ושותים ואלו מסובין לא אוכלים ולא שותים, לא דומה צערן של זה שהוא עומד, לצערן של זה שהוא עומד לא אוכל ולא שותה דומה למשמש, זה שמוסב ואינו אוכל צערן כפול ומכופל, ופניו מוריקות, הוא שהנביא אומר ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע (מלאכי ג' י"ח). אינו דומה מי ששונה פרקו מאה פעמים למי ששונה פרקו מאה פעמים ואחת. תני שוב יום אחד לפני מיתתך, שאלו תלמידיו את רבי אלעזר, אמרין ליה רבי וכי אדם יודע אימתי הוא מת שיעשה תשובה, אמר להם לא כל שכן ישוב היום שמא ימות למהר של אחריו, ונמצאו כל ימיו בתשובה, לכך נאמר בכל עת יהיו בגדיך לבנים, כדברי תורה, ושמן על ראשך (לא) [אל] יחסר כצדקה ובמעשים טובים בציצית ובתפילין.